

**НАҚШИ ЗАХИРАҲОИ ИТТИЛООТӢ
ДАР РУШДИ СОҲАҲОИ ИҶТИМОӢ –
ИҚТИСОДӢ**

Ҳасанов Маъруфҷон Маҳмудбоевич – муаллими калони кафедраи технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ ва барномарезии ДДҲБСТ, e-mail: marufjon.hasanov@mail.ru,

Бобозода Аълохон Аброрхон – муаллими калони кафедраи технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ ва барномарезии ДДҲБСТ, e-mail: alokhon.ba@mail.ru,

**РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННЫХ
РЕСУРСОВ В СОЦИАЛЬНО –
ЭКОНОМИЧЕСКИХ СФЕРАХ**

Хасанов Маъруфҷон Маҳмудбоевич – старший преподаватель кафедры информационно-коммуникационные технологии и программирование ТГУПБП, e-mail: marufjon.hasanov@mail.ru,

Бобозода Аълохон Аброрхон – старший преподаватель кафедры, информационно-коммуникационные технологии и программирование ТГУПБП, e-mail: alokhon.ba@mail.ru,

**THE ROLE OF INFORMATION
RESOURCES IN THE DEVELOPMENT
OF SOCIO – ECONOMIC SPHERES**

Hasanov Marufjon Makhmudboevich – Senior Teacher of the Information and Communication Technologies and Programming Department, TSULBP, e-mail: marufjon.hasanov@mail.ru,

Bobozoda A'lokhon Abrorhon – Senior Teacher of the Information and Communication Technologies and Programming Department, TSULBP, e-mail: alokhon.ba@mail.ru,

Вожаҳои калидӣ: иттилоот, захираҳои иттилоотӣ, иттилоотикунонӣ, инноватсия, технологияҳои ҳисоббарор, ҳифзи иттилоот, беҳатарии иттилоот.

Дар мақолаи мазкур масъалаи истифодаи фаъолони захираҳои иттилоотӣ дар ҳамаи соҳаҳои фаъолияти инсонӣ баён гардида аст. Ҳамчунин, ташаккул, мавқеъ ва зарурияти истифодаи захираҳои иттилоотӣ дарҷ гардидааст. Мафҳумҳои иттилоот, иттилоотикунонӣ, системаҳои иттилоотӣ, ҳифзи захираҳои информатсионӣ ва марҳилаҳои асосии истифода ва коркарди онҳо тавзеҳ шудааст.

Ключевые слова: информация, информационные ресурсы, информатизация, инновация, вычислительные технологии, защита информации, безопасность информации.

В статье рассматриваются такие задачи как активное использование информационных ресурсов во всех сферах жизнедеятельности человека. Также приведены примеры развития, положение и необходимость использования информационных технологий в современном обществе. Рассмотрены такие термины как информация, информатизация, информационная система, защита информационных ресурсов и этапы их использования и обработки.

Key words: information, information resources, informatization, innovation, computational technologies, protection of information, information security.

The article deals with such tasks as the active use of information resources in all spheres of human life. It also provides examples of development, the situation and the need for the usage of information technology

in modern society. Such terms are considered as: information, informatization, information system, protection of information resources and stages of their use and processing.

Бо баробари босуръат рушд ёфтани ҷаҳони навин иттилоот мисли захираҳои моддӣ ва энергетикӣ мавқеи муайяни худро пайдо намудааст. Дар шароити имрӯза зери таъсири омилҳои рушди инсоният раванди иттилоотӣ боз ҳам такмил ёфтааст.

Ҳоло дар ҷаҳон мафҳуми нави ҷомеаи иттилоотӣ паҳн шуда истодааст. Дар давораҳои тараққикарда соҳаҳои “иктисоди донишҳо”, “саноати иттилоот” ва монанди инҳо пайдо шуда, истеҳсолоти иттилоот ва технологияҳои иттилоотӣ бошад, ба яке аз соҳаҳои фойданоктарин ва босуръат афзоянда табдил ёфтааст. Агар дар ҷомеаи саноатӣ захираи стратегӣ сармоя бошад, пас дар ҷомеаи иттилоотӣ ба сифати ҷунин захира иттилоот, дониш ва эҷодиёт истифода шуда метавонад.

Дар замони ҳозира мо шоҳиди таъбиқи васеи технологияҳои иттилоотӣ ба ҳаёти ҷомеаи муосир мебошем. Агар дар солҳои аввали пайдоиши технологияҳои компютерӣ асосан барои иҷрои ҳисобкунӣ мураккаби илмӣ истифода шуда бошад, ҳоло компютерҳо дар корхонаҳои марбут ба нигоҳдорӣ, коркард ва пешниҳоди иттилоот ба намуди зарурӣ, вазифаи асосиро иҷро менамоянд¹.

Ташаккули ҷомеаи муосири иттилоотӣ бе истифодаи захираҳои иттилоотӣ дар намуди электронӣ амалинашаванда аст. Ба шакли электронӣ гузаронидан ва дар системаи умумӣ гирд овардани захираи иттилоотӣ мақоми хос касб менамояд, дар ин ҳолат дараҷаи истеҳсол, ҳифз, ташкил ва паҳни иттилооти гуногун (матн, аудио, видео ва ғайра) ба сифати қомилан нав иҷро мегардад, вусъати нисбатан васеъ ва истифодаи босамараш таъмин хоҳад шуд.

Ҳосияти муҳими захираҳои иттилоотӣ имконияти истифодаи онҳо дар муҳити бисёр истифодабаранда мебошад. Муҳити бисёр истифодабаранда ҷунин муҳит мебошад, ки вақте истифодабарандагони гуногун метавонанд ба ҳамаи захираҳои ҳамдигар дастрасӣ пайдо намоянд. Яъне онҳо метавонанд аз файлҳои бастаҳои барномавӣ ва дастгоҳҳои воридкунанда ва хоричкунандаи иттилоот ҳамчун истифода намоянд.

Ба захираҳои иттилоотӣ на танҳо захираҳои техникӣ, балки захираҳои инсонӣ ва сармояи интеллектуалӣ низ дохил мешавад. Захираҳои иттилоотии таълимӣ барои эҷоди заминаи хизматрасонӣ ва маҳсулотҳои таълимӣ асос ёфтааст. Онҳо давраҳои ҳаёти таъминоти худро доранд ва ин омил ҳангоми ташаккул ва истифодаи онҳо баҳисобгириро талаб мекунад.

Дар мақолаи мазкур раванди таҳияи расмӣ фарогири захираҳои иттилоотии системаи информатсионӣ барои соҳаи маориф, ки ҳадафи он инъикоси самтҳои системаҳои автоматикунонидашуда барои бунёди: баҳисобгирӣ, систематизатсия, нигоҳдорӣ, ҷустуҷӯ, коркард, ҳифзнамӣ, ғункунӣ ва истифодаи ин захираҳо дар муассисаҳои таълимии сатҳашон гуногун пешбинӣ шудааст.

Рушди бемайлони таҷҳизотҳои ҳисоббарор, системаҳои телекоммуникатсионӣ ва шабакаи Интернет дар солҳои охир афзуншавии ҷомеаи иттилоотиро дар мамлакатҳо рӯ ба тараққӣ ниҳод. Захираи асосии ҷомеаи иттилоотиро информатсия ташкил медиҳад. Дар ҳолати дуруст истифода ва коркард карда тавонистани иттилоот ҳар гуна фаъолиятро самарабахш ва муваффақ мегардонад.

Ҷоришавии Интернет дар соҳаҳои илм, таълим ва фарҳанг яке аз мавқеъҳои хос барои рушди технологияҳои компютерӣ, дар дигар соҳаҳои фаъолияти инсон ва ҳаёти иҷтимоӣ табдил хоҳад ёфт. Захираҳои шабакаи Интернет хеле фаровонанд ва гарчанде имрӯзҳо бисёр баҳсу мунозираҳо доир ба муфид ва лозим будани он рафта истодааст, иқтидори бузурги таълимии ин технологияро рад кардан ғайри имкон аст.

Иттилоот мафҳуми хеле васеъ буда, охири асри гузашта устуворона ба таркиби луғавии забони муосири тоҷик ҳамчун синоними калимаи байналмилалии «информатсия» ворид гаштааст. Мафҳуми информатсия аз калимаи латинии «informatio» сарчашма гирифта, маънои маънидодкунӣ, фаҳмондадиҳӣ, баёнкунӣ, хабардоркунӣ ва ғайраро дорад. Иттилоотро ҳамчун инъикоси ҷаҳони моддӣ дар шакли аломатҳо тасвир ва дар шакли сигналҳо ифода намудан мумкин аст.

¹ Ф.Шокиров, А.Шамсиев, М.Самеев. «Асосҳои технологияҳои иттилоотии муосир», Хучанд: ДДҲБСТ – 2005с., 822 сах.

Иттилоот – маълумот дар бораи ягон ҳодиса, ашё, шахс, рӯйдод ва умуман, муҳити атроф аст, ки сатҳи номуайянии дониши инсонро дар ҳамон самти омӯзиш кам менамояд.²

Дар замони муосир аксарияти ҷомеа дар соҳаи коркарди иттилоот ба кор фаро гирифта мешаванд ё дар фаъолияти ҳамаҷунбашон аз технологияҳои информатсионӣ ва захираҳои иттилоотӣ васеъ истифода менамоянд. Барои ҳамаҷунбашон будан дар ҷомеаи муосир бояд ҳар як инсон аз фарҳанги истифодаи иттилоот, захираҳои иттилоотӣ, шабакаҳои Интернет, шабакаҳои иҷтимоӣ, дастрасии маълумот аз бойгонӣҳо, истифодаи карда тавонистани барномаҳои компютерӣ ва технологияҳои инноватсионӣ бархурдор бошад.

Фаъолони истифода намудани захираҳои иттилоотӣ воридоти технологияҳои иттилоотиро дар системаи идоракунии соҳаҳои гуногун таъмин менамояд, аз ҷумла: идоракунии маҳаллӣ, идоракунии корхонаҳои саноатӣ, идоракунии муассисаҳои таълимӣ ва ғайраҳо мебошад, ки ин раванди иттилоотикунӣ аст.

Иттилоотикунӣ – ин раванди тартибдиҳии оптималии ташкили шароити иҷтимоӣ – иқтисодӣ ва илмӣ – техникаӣ барои таъмини талаботи иттилоотӣ ва амалишавии ҳуқуқҳои шаҳрвандон, сохторҳои мақомоти давлатӣ, сохторҳои ҳокимияти маҳаллӣ, ташкилоту ширкатҳо, яқоя истифоданамоӣ дар асоси ташаккул ва истифодаи захираҳои иттилоотӣ мебошад.

Марҳилаҳои асосии истифода ва коркарди иттилоот инҳоянд:

- ✓ Таҳлил;
- ✓ Банақшагирӣ;
- ✓ Амалинамоӣ;
- ✓ Вориднамоӣ;
- ✓ Ҳамроҳнамоӣ.

Дар замони имрӯза ба ғайр аз мафҳуми иттилоот ҳамчунин мафҳуми дигар ба монанди системаҳои иттилоотӣ васеъ истифода бурда мешавад. Системаҳои иттилоотӣ дар замони муосир ба тамоми самтҳои фаъолияти хоҷагии халқ бо суръати тез ворид шуда истодаанд. Имрӯзҳо дар ҳамаи соҳаҳои мухталиф аҳамияти ҷиддӣ ва таваҷҷӯҳи хос ба донишҳои нав ва захираҳои иттилоотӣ бештар равона карда шудааст.

Системаҳои иттилоотӣ – ин маҷмӯи ҷузҳои бо ҳам алоқаманд ба монанди ҳайати кормандон, воситаҳои техникаи ҳисоббарор, нармафзорҳои компютерӣ, шабакаҳои компютерӣ, системаҳои телекоммуникатсионӣ, системаҳои идоракунии анбори маълумотҳо ва дигар воситаҳои техникавӣ барномавӣ мебошанд.

Ҳадафҳои асосии системаҳои иттилоотӣ – ин нигоҳдорӣ, коркардабароӣ, мубодилаи иттилоот мебошад.

Боиси зикр аст, ки инсоният барои дарку фаҳмиши ғаврии қабули иттилооти ҳаҷман калон, аз худ намудани технологияҳои муосир ва методҳои замонавии коркарди иттилооти шаклан гуногун тайёр бошад. Имрӯзҳо мустақилона азбар намудани дониш ё барои ҷамъ карда тавонистани маълумотҳои нав ҳар як фард бояд аз технологияҳои иттилоотии муосир бархурдор бошад ва инчунин барои омодакунии қарорҳо дар заминаи донишҳои бадастоварда ба роҳ монад.

Чуноне, ки вақт нишон дод, истифодаи ингуна мафҳумҳо ҷомеаро имконият медиҳад, ки масъалаҳои дар наздаш гузошташударо ба зудӣ ҳал намояд, ба муваффақиятҳо ноил гардад ва бо як суръати тез рушд ёбад. Бидуни мубодилаи захираҳои иттилоотӣ дар замони муосир пешрафти соҳаҳои гуногунро тасаввур кардан ғайриимкон аст. Захираҳои иттилоотӣ асоси фаъолияти интеллектуалии инсонро дар бар гирифта, талаботҳои инсонро қонеъ менамояд ва самаранокии қабули иттилоотро баланд мекунад.

Сарчашмаҳои асосии фаъолияти инноватсионӣ инҳоянд:

- шаҳодатнома (патент);
- анбори маълумоти касбии соҳаҳои мухталиф;
- бойгонӣҳо ва захираҳои китобхонавӣ;
- захираҳои иттилоотии шабакаҳои Интернетӣ;
- нашрияҳои даврӣ, пайдарҳамӣ ва ғайраҳо.

Фаҳмиши аслии захираҳои иттилоотӣ дар худ маълумотҳои ибтидоӣ, яъне иттилооте, ки дар бораи инсон, навъгонӣҳои ӯ ва маълумотҳои муҳити атрофро дар бар мегирад.

² Ф.С.Комилов «Информатика ва технологияҳои иттилоотӣ», Душанбе принт, – Душанбе, 2016. Саҳ. 5-6.

Ҳамингуна захираҳои иттилоотӣ аз донишҳои коршинос, шахсиятҳои касбӣ сарчашма мегирад. Ин ҳаҷм торафт аз ҳисоби таҳқиқотҳои илмию инноватсионӣ рушд намуда, бо шарофати истифодаи технологияҳои иттилоотии муосир дастовардҳои илмию техникии нав кашф мешаванд ва он бевосита ба чараёни таълими аҳоли дахлдор аст.

Татбиқи технологияи компютерӣ дар соҳаи маориф тағйироти назаррасро дар раванди таълим ворид менамояд, аммо ин маънои онро надорад, ки аз рӯи аломат ё хусусият раванди таҳсилотро метавон инноватсионӣ гуфт.

Дар ҷаҳони муосир, аз ҷумла кишвари мо бозори маҳсулоти хадамоти иттилоотӣ бо як суръати тез рушд намуда истодааст. Пешрафти бозори маҳсулотҳои иттилоотӣ дар пешбурди фаъолияти маълумотҳо мафҳумҳои ҳифзи иттилоотро ҳамчун объекти сармои фикрӣ ва ҳуқуқи молӣ қавӣ гардонидани истодааст.

Пас аз ба даст овардани Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон барои баланд бардоштани савияи дониши иттилоотӣ, фароҳам овардани шароит ба шахрвандон барои ҷустуҷӯи озодонаи иттилоот, ташаккули истифодаи иттилоот, принципҳои асосии таъмини ҳифзи иттилоот ва ғайраҳо якҷанд қонунҳоро доир ба иттилоот, иттилоотонӣ, ҳифзи иттилоот, ҳуқуқи дастрасӣ ба иттилоот ва ғайраҳо қабул кардааст. Таваҷҷӯҳи хоси Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба иттилоот ва захираҳои иттилоотӣ хеле назаррас буда, доир ба масъалаҳои мазкур Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттилоотонӣ» ба тавсиб расидааст.

Қонуни мазкур муносибатҳои ҳуқуқиеро, ки дар рафти ташаккули истифодаи иттилооти хуччатшуда ва манбаю захираҳои иттилоот ба миён меоянд, офаридани технологияҳои иттилоотӣ, шабакаву системаҳои автоматиконидашудаи иттилоотро танзим мегардонад, тартиби муҳофизати захираи иттилоот, инчунин ҳуқуқ ва вазифаҳои субъектҳоеро, ки дар равандҳои иттилоотонӣ ширкат меварзанд, муайян мекунад. Ҳамчунин дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттилоотонӣ» мафҳумҳои зерин оварда шудаанд:

✓ **ИТТИЛООТ** – маълумот дар бораи он ашхос ашё, объект, воқеа ёт, рӯйдоду ҳодисот (падидаҳо) ва равандҳо сарфи назар аз шакли пешниҳоди онҳо;

✓ **ТЕХНОЛОГИЯИ ИТТИЛООТӢ** – маҷмӯи воситаҳои техникаи ҳисоббарор ва телеиртиботӣ, воситаҳои барномавӣ ва тарзҳои истифодаи онҳо барои дарёфт, коркард, нигоҳдорӣ, ирсол ва қабули иттилоот;

✓ **ЗАХИРАҲОИ ИТТИЛООТ** – иттилооте, ки сарфи назар аз усули пешниҳодот ё ки ташкили нигоҳдориаш (аснод, ҷамъи аснод, захираҳои китобхонаҳо, бойгонихо, асоси маълумот) барои дохилшавӣ ба системаи иттилоотӣ пешбинӣ шудааст ё дар дохилаш мавҷуд аст;

✓ **РАВАНДҲОИ ИТТИЛООТӢ** – равандҳои андӯхтан, омода сохтан, сариштаву ирсол кардан, дарёфттан ва интишор додани иттилоот;

✓ **МАЪЛУМОТ** – иттилооти хуччатшуда, ки дар рафти омода сохтани он дар мошинҳои ҳисоббарори электронӣ мавриди истифода қарор мегирад;

✓ **СИСТЕМАИ ИТТИЛООТӢ** – маҷмӯи муташаккили аснод ва технологияҳои иттилоотӣ, аз ҷумла бо истифодаи воситаҳои техникаи ҳисоббарорӣ ва алоқа, ки чараёни иттилооти таъмин менамоянд;

✓ **ИТТИЛООТОНӢ** – таҳия кардан, офаридан, азхуд кардан ва кор фармудани технологияҳои иттилоотӣ, захираҳои иттилоотӣ; раванде, ки ҷузъҳои ташкилӣ, илмию техникӣ, иҷтимоӣ ва истехсолию иқтисодӣ ва натиҷаи фаъолиятҳо дар бар мегирад, ки мақсад аз он қонеъ гардонидани талаботи шахрвандони ҷудогона, иттиҳодҳои онҳо, ташкилотҳои давлатӣ ва ғайридавлатӣ, тамоми ҷамъият ба иттилоот бо роҳи ташаккул додан ва истифода кардани захираҳои иттилоот дар тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷамъият;

✓ **МОЛИКИ ЗАХИРАҲОИ ИТТИЛООТ, ТЕХНОЛОГИЯҲОИ ИТТИЛООТӢ, СИСТЕМАҲОИ ИТТИЛООТӢ** – субъекти дорои ваколатҳои соҳибно истифода ва ихтиёрдорӣ намудани объектҳои мазкур;

✓ **ҲИФЗИ ИТТИЛООТ** – пешгирии даҳолати худсарона ба захираҳои иттилоот, амалҳои ғайриқонунӣ ҳангоми гирифттан, нусхабардорӣ кардан, интишор додан, таҳриф намудан, нобуд сохтан ё банду баст кардани иттилоотро таъмин менамояд.³

Яке аз омилҳои, ки дар шароити имрӯза барои нигоҳдории иттилоот мавқеи муҳимро ишғол менамояд, ҳифзқунонии иттилоот мебошад.

³ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттилоотонӣ» аз 6 августи соли 2001, таъти №40

Аз мутолиа намудани адабиёти олимони соҳа ба мо маълум гашт, ки мавзӯи мазкур актуалӣ буда, онро ҷиддан зери таҳлили назарӣ ва амалӣ қарор диҳем. Мафҳуми бехатарии иттилоотӣ ин бехатарии манфиати нигоҳдории маълумоти истифодабаранда дониста мешавад. Ҳимояи иттилоот – ин маҷмӯи чорабиниҳои мебошанд, ки ба таъминоти бехатарии информатсионӣ равона карда шудааст. Роҳҳои ҳифз ва бехатаргардонии маълумотҳои гуногун буда, ба якҷанд гурӯҳ тақсим мешавад ва ҳамчунин тарзҳои бехатаргардонии он низ самтҳои худро доро мебошад.

Масъалаи ҳифзи иттилоот аз замони пайдоиш то ҳол роҳи дарозеро гузаштааст, ки дар бисёр ҳолат дар рушди худ ба зиддиятҳо дучор гаштааст. Дар оғоз ду роҳи ҳалли масъалаи нигоҳ доштани махфияти информатсия: истифодаи усули криптографии ҳифзи маълумот ба воситаи интиқолу нигоҳдории он ва худудгузории барномавӣ – техникаи дастрасёбӣ ба сарчашмаи захираҳои маълумотҳои системаҳои компютерӣ мавҷуд буд. Калимаи криптография аз калимаи латинӣ гирифта шуда, CRIPTOS – махфӣ ва LOGOS – калима-ро мефаҳмонад. Аввалин шрифтҳо дар Мисри Қадим, Юнон, Хитой ва Рим истифода шуда буд. Олимони асри миёна дар қорҳои худ шрифтҳои истифода мебарданд. Шрифтҳои мураккаби матнҳо дар муҷассамаҳои асри 12 – 13 вохӯрданд.

Криптография – методи иттилооти махфикардшуда бо истифода аз рамзҳо барои ҳимояи иттилоот, ки шаклаш дигаргун карда шудааст, пешбинӣ шудааст. Ҳоло бошад, саъю кӯшиш барои қорқарди информатсия, ҳифзи маълумот, истифодаи усулҳои нав оиди ин масоил рӯз то рӯз сифатан нав ва қолибҳои навро қабул карда истодааст, ки ин албатта боиси пешравӣ ва тараққиӣ онро нишон медиҳад.⁴

Бехатарии информатсионӣ – ин раванди таъмини махфият, комил ва дастрас будани иттилоот мебошад. Аз ин лиҳоз барои фаҳмотар ва мукамалтар шудани ин гуфтаҳо мо онро ба 3 бахш тақсим менамоем:

1. Махфият (муҳофизати маълумот);
2. Комилӣ (бутунӣ);

3. Дастрас будан (таъмини дастрасӣ ба иттилоот ва алоқамандии истифодабарандаи фаъоли ба маълумот дастрасбуда):

✓ бехатарии информатсионӣ (анг. information security) – ҳамаи нуқтаи назарҳо вобаста ба муайян намудан, ба мақсад расидан ва нигоҳ доштани махфияти информатсияҳо, мукамалӣ, дастрас будан, мунтазамӣ, тобеъ будан, саҳеҳ ва эътиборнокии маълумот ё ин ки воситаи қорқарди он мебошад. Дигар намуд ифодаи кунем бехатарии информатсионӣ (англ. Information security) – вазъи ҳимояи информатсия (маълумот), дар ҳолати махфият, дастрасӣ ва мукамалӣ таъмин карда мешавад;

✓ бехатарии информатсионӣ (маълумот) муайян кардани набудани хатар, марбут ба ихроҷи информатсия тавассути каналҳои техникӣ, таъсири худсарона ва ғайриҷашмдошт дар бораи маълумот ва ё дар бораи захираҳои дигари системаи иттилоотии автоматишуда, ки дар системаҳои автоматикунонидашуда истифода бурда мешавад;

✓ бехатарии информатсионӣ (англ. Information security) – ҳолати ҳимояи маълумотҳо, таъмини бехатарии информатсияҳо, барои қорқарди амалиёти дахлдорбуда, ки ин амалиётҳо қабул карда мешаванд ва амнияти информатсияи системаи иттилоотии автоматикунонидашуда, ки дар он амалӣ мешавад.

Бехатарии системаҳои иттилоотии автоматикунонидашуда – ин ҳолати ҳимояи системаҳои иттилоотии автоматикунонидашуда, ки ба таъмин намудани махфият, дастрасбуда, мукамалӣ ва мафҳумҳои «аутентификатсия» ва «авторизатсия» асос ёфтааст. Ҳангоми «аутентификатсия» маълумотҳои шиноснамой (идентификатсия)-и истифодабаранда тафтиш карда мешавад, ҳангоми авторизатсия бошад, мавҷудияти ҳуқуқҳои истифодабаранда барои дастрасшав ба захираҳои компютер ва шабакаҳо санҷида мешавад. Инчунин технологияи шифргузори мавҷуд аст, ки маълумотҳои шахсино дар диск ё шабакаҳо ҳимоя менамояд. Илова бар ин, бехатарии информатсионӣ ин ҳимояи иттилоотҳо ва дастгирии ифрасохтори аз таъсири тасодуфӣ ё пешакӣ қасд кардашудаи хусусияти табиӣ ё сунъӣ дошта, ки метавонад зарари ғайримақбул ба субъектҳои муносибати информатсионӣ расонад, фаҳмида мешавад.

⁴ Киреенко А. Е. Современные проблемы в области информационной безопасности: классические угрозы, методы и средства их предотвращения // Молодой ученый. – 2012. – №3. – С. 40 – 46.

Аз гуфтаҳои боло бармеояд, ки бехатарӣ ё амнияти информатсионӣ дар ҳар соҳа гуногун фаҳмида мешавад. Ба замми ин, бехатарӣ ё амнияти информатсиониро мақсади асосии ҷомеаи муосир гуфта, афзоиш ва рушду нумӯи тартибдиҳандаи информатсияҳо (захираҳои информатсионӣ, технологияҳои иттилоотӣ ва монанди инҳо) алоқаи ногустастанӣ дорад. Маълумот дар масоили бехатарии информатсионӣ дар давраи ҳозира дар сохторҳои давлатӣ, дар муассисаҳои илмӣ ва дар ширкатҳои тиҷоратӣ ҳамчун самти аввалиндараҷа баҳо дода мешавад. Аз ин ҷо аён гашт, ки амнияти информатсионӣ ва бехатарии информатсионии системаҳои амалиётӣ барои ҳамаи соҳаҳои истифодабарандаи технологияҳои муосири иттилоотӣ зарур ва ҳатмӣ мебошад.

ПАЙНАВИШТ

1. Ф.Шокиров, А.Шамсиев, М.Самеев. «Асосҳои технологияҳои иттилоотии муосир», Хучанд: ДДҲБСТ – 2005с., 822 с.
2. Ф.С.Комилов «Информатика ва технологияҳои иттилоотӣ», Душанбе принт, – Душанбе, 2016. С. 5 – 6.
3. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттилоотонӣ» аз 6 августи соли 2001, таҳти №40
4. Киреенко А.Е. Современные проблемы в области информационной безопасности: классические угрозы, методы и средства их предотвращения // Молодой ученый. – 2012. – №3. – С. 40 – 46.
5. Лазарев И.А., Хижа Г.С., Лазарев К.И. Новая информационная экономика и сетевые механизмы развития – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: «Дашков и К», 2008. – 244 с.

REFERENCES

1. F.Shokirov, A.Shamsiev, M.Sameev. «Basic modern informational technology», Khujand: TSULBP – 2005с., 822 p.
2. F.S.Komilov «Information and informational technology», Dushanbe print, – Dushanbe, – 2016. P. 5 – 6.
3. The Law of the Republic of Tajikistan «About informatization» from 6th of august 2001 year, №40
4. Kireenko A.E. Modern problems in the field of information security: classical threats, methods and means of their prevention // Young scientist. – 2012. – №3. – P. 40 – 46.
5. Lazarev I.A., Khizha G.S., Lazarev K.I. New information economy and network development mechanisms – 2nd ed., pub. and add. – М.: Dashkov and Co., 2008. – 244 p.